

УДК 334.722.8

Порівняльна оцінка транспарентності корпорації «ЕххонМобіл» та НАК «Нафтогаз Україна» в контексті сталого розвитку

Савченко Т.Г.

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
ННІ БТ «УАБС» Сумського державного університету

Бондаренко Р.Р.

студентка
ННІ БТ «УАБС» Сумського державного університету

У статті досліджено інформаційну прозорість НАК «Нафтогаз Україна» та корпорації «ЕххонМобіл», як одну із основних передумов забезпечення ефективного суспільного контролю за діяльністю спрямованою на практичну реалізацію стратегії сталого розвитку. Оцінка транспарентності здійснена на основі опублікованої на офіційних сайтах підприємств інформації із використанням засобів контент-аналізу та індексного методу.

Ключові слова: транспарентність, нафтогазові компанії, сталий розвиток, політика прозорості, світовий досвід.

Савченко Т.Г., Бондаренко Р.Р. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА ТРАНСПАРЕНТНОСТИ КОРПОРАЦИИ «ЕХХОНМОБИЛ» И НАК «НАФТОГАЗ УКРАИНЫ» В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

В статье исследована информационная прозрачность НАК «Нафтогаз Украина» и корпорации «ЕххонМобил», как одну из основных предпосылок обеспечения эффективного общественного контроля за деятельностью, которая направлена на практическую реализацию стратегии устойчивого развития. Оценка транспарентности осуществлена на основе опубликованной на официальных сайтах компаний информации с использованием средств контент-анализа и индексного метода.

Ключевые слова: транспарентность, нефтегазовые компании, устойчивое развитие, политика прозрачности, мировой опыт.

Savchenko T.G., Bondarenko R.R. COMPARATIVE ASSESSMENT OF TRANSPARENCY OF CORPORATE «EXXON MOBIL» CORPORATION AND «NAFTOGAZ UKRAINE» IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The information transparency is the main premise for social control over the activities of enterprises. Therefore, the article explores transparency «Naftogaz Ukraine» and the corporation «ExxonMobil» in terms of sustainable development. The assessment we made based on the content analysis of the information from companies websites and using the index method.

Keywords: transparency, oil and gas companies, sustainable development, policy transparency, global experience.

Постановка проблеми. Концепція сталого розвитку (англ. Sustainable development) набула популярності у ХХІ ст., оскільки вона передбачає встановлення балансу між задоволенням поточних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі [1]. Ця концепція ґрунтується на гармонійному розвитку економіки, суспільства та довкілля (рис. 1).

Для підприємств дана концепція розглядається нами як основний принцип діяльності, спрямованої на задоволення інтересів всіх зацікавлених груп населення на взаємовигідних умовах та допомагає досягти соціаль-

ного, економічного та екологічного розвитку через максимальне збільшення позитивного впливу бізнесу на суспільство.

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» була ухвалена Указом Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 року [2]. У даному документі визначено середньострокові цілі збалансованого соціально-економічного розвитку України та формалізовано шляхи їх досягнення. У контексті нашого дослідження найбільш важливими є наступні положення стратегії:

– боротьба з високим показником енергозалежності. Головне завдання – забезпечення енергетичної безпеки і перехід до енергое-

фективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій;

– популяризація України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [2].

Таким чином, існує необхідність оцінки прозорості діяльності критично важливих для національної економіки підприємств у контексті досягнення цілей сталого розвитку. Одним із таких підприємств, яке безпосередньо впливає на економічну, соціальну та екологічну складові (рис. 1) сталого розвитку в Україні є НАК «Нафтогаз Україна». Визначальний вплив даного підприємства на економічну складову національної економіки можна підтвердити порівнявши фінансові результати НАК «Нафтогаз Україна» (за консолідованою фінансовою звітністю за 2015 рік було отримано близько 135 млрд. грн. доходів, а чисті збитки становили 36 млрд., за 2014 рік – 88 млрд. грн.) та основні показники Державного бюджету України за 2015 рік (за даними Мінфіну надходження становили майже 535 млрд. грн., а фактичний дефіцит – 45,2 млрд. грн.). Таким чином, фінансові результати діяльності компанії є порівнянними із фінансовими ресурсами, що перерозподіляються державою через систему бюджетних відносин. Як наслідок, фінансовий стан даного підприємства є критично важливим для забезпечення стабільного розвитку національної економіки.

Щодо соціальної складової, то забезпечення максимальної прозорості діяльності компанії, зокрема в аспекті формування тарифів на газ для населення, сприятиме збільшенню довіри до компанії та знизить соціальну напругу у цьому питанні. В аспекті впливу на навколишнє середовище, важливо мати у відкритому доступі детальну та достовірну інформацію про реальний вплив діяль-

ності з видобутку та транспортування нафти та газу на екосистему нашої країни.

З огляду на випереджаючий розвиток інтернет-технологій дослідження ґрунтується на аналізі контенту офіційного веб-сайту компанії. З метою порівняльного аналізу рівня імплементації міжнародних стандартів у практиці діяльності НАК «Нафтогаз Україна» була обрана одна з провідних світових нафтогазових корпорацій – «ExxonMobil».

Аналіз останніх досліджень. Наукові праці щодо сутності сталого розвитку пов'язані з іменами таких науковців, як А. Бартлет [3], П. Роджерс [4], Л. Товма [5]. Дослідження сталого розвитку в контексті підприємств висвітлено в дослідженнях українських вчених: Л. Мельника [8], Б. Андрушківа, Н. Кирич, О. Прокопенко та в працях зарубіжних дослідників: В. Лепіхіна [6], Л. Дворакової та Ж. Зборкової [7] та інших. Аналіз зазначених вище досліджень свідчить про те, що роль підприємств у забезпеченні сталого розвитку держави переважно розглядається в аспекті безпосереднього вивчення проблемних напрямків їх впливу на економічні та екологічні фактори сталого розвитку.

У той же час, питання оцінки прозорості діяльності підприємств реального сектору економіки практично не піднімається у науковій літературі. Дана проблема переважно розглядається в контексті оцінки прозорості функціонування фінансових посередників: комерційні банки, центральні банки та інші фінансові інституції [9-12].

Таким чином, значущість та недостатня розробленість визначеної проблеми обумовили актуальність даного дослідження.

Цілі статті. Дослідження спрямоване на оцінку рівня прозорості діяльності НАК «Нафтогаз Україна» – підприємства, яке безпосередньо впливає на всі складові сталого розвитку в Україні, та порівняння з одним із провід-

Рис. 1. Триєдина концепція сталого розвитку

Джерело: [2]

них у нафтогазовій галузі підприємств світу (ExxonMobil). Для досягнення поставлених цілей застосовується контент-аналіз та запропонований авторами, із врахуванням відповідних наукових досліджень, індекс прозорості веб-сайтів корпорації. Отримані результати можуть використовуватись для удосконалення інформаційної політики досліджуваних підприємств.

Виклад основного матеріалу. З метою надання інформації про діяльність НАК «Нафтогаз Україна», як зовнішнім, так і внутрішнім користувачам даним підприємством було затверджено «Політику прозорості та розкриття інформації». Діяльність корпорація «ExxonMobil» також має регламентовані положення відносно дотримання норм прозорості. Таким чином, було прийнято рішення здійснити порівняльний аналіз даної інформації засобами контент-аналізу (табл. 1).

Враховуючи технічні особливості використання інструментарію контент-аналізу, на рисунку 3 наявні окремі сіпльнокореневі слова. Для підвищення якості аналізу, при ранжуванні термінів за частотою їх згадування (табл. 1) сіпльнокореневі слова враховувались як єдиний термін.

Проведений аналіз свідчить про більш практичну орієнтованість політики прозорості корпорації «ExxonMobil», оскільки наявні терміни «рекомендації», «уряд», «вдосконалення» та «конкуренція». Також робиться акцент на таких характеристиках сталого розвитку як «стабільність» та «зростання», які у політиці

прозорості НАК «Нафтогаз Україна» взагалі не вживаються.

Візуалізовані висновки щодо найбільш вживаних словосполучень в описі політики прозорості корпорації «ExxonMobil» та НАК «Нафтогаз Україна» наведено на рисунках 2 та 3 відповідно.

Вплив компанії на стабільний розвиток визначається не лише її основною діяльністю, а також дотриманням нею корпоративних стандартів та законодавчих норм розкриття якісної інформації зовнішнім користувачам. З іншого боку, інтернет-ресурси є найбільш релевантним джерелом отримання даних на сучасному етапі розвитку соціально-економічних відносин. Саме на підставі зазначених припущень проведено порівняльний аналіз інформаційної наповненості сайтів компаній.

Існує значна кількість методологічних підходів до оцінки прозорості діяльності підприємств, серед яких виокремлюються методики соціальної звітності, індексний і рейтинговий методи, кількісні і якісні методи. У міжнародній практиці одним із найвідоміших способів узагальнення якісних характеристик прозорості є побудова відповідного Індексу на основі бальної оцінки показників прозорості. Даний підхід дає можливість скористатися перевагами якісних і кількісних методів для найбільш повної і об'єктивної оцінки об'єкту дослідження.

Для оцінки прозорості діяльності ми будемо використовувати методологію розрахунку індексу прозорості, розроблену Сильве-

Таблиця 1

Контент-аналіз основних положень політики прозорості підприємств

№ з/п	Основні терміни, що використовуються	ExxonMobil		Нафтогаз	
		Кількість використаних слів, шт.	Місце в рейтингу	Кількість використаних слів (в тому числі сіпльнокореневих), шт.	Місце в рейтингу
1.	Уряд	14	1	3	21
2.	Транспарентність/прозорість	11	2	13	11
3.	Компанія	10	3	27	2
4.	Вдосконалення	4	5	1	22
5.	Конкуренція	2	6	0	-
6.	Інформація	4	5	45	1
7.	Розкриття	6	4	24	3
8.	Правила	6	4	0	-
9.	Стабільність	2	6	0	-
10.	Рекомендації	2	6	0	-
11.	Зростання	2	6	0	-

Джерело: сформовано авторами на підставі аналізу змісту офіційних сайтів досліджуваних компаній

стром Ейффінгером (Sylvester C.W. Eijffinger) з Центру економічних досліджень Тілбурского університету (Нідерланди) і Петрою Гераац (Petra M. Geraats) з Кембриджського університету [12]. Дана методика використовувалась для оцінки прозорості монетарної політики центральних банків на основі дослідження інформації, що оприлюднюється на їх офіційних веб-сайтах. Цей підхід передбачає відбір показників та здійснення їх оцінки за шкалою 0; 0,5 та 1 [12; 10]. Ґрунтуючись на зазначених вище публікаціях, а також враховуючи мету дослідження та специфіку об'єктів аналізу нами обґрунтовано авторські показники оцінки прозорості, які, на нашу думку, характеризують вплив даних компаній на сталлий розвиток (табл. 2).

Як свідчить аналіз прозорості за запропонованою методикою, НАК «Нафтогаз Україна» набрав 3,5 балів із 10 можливих. Це говорить про те, що його діяльність є більш ніж у два рази закритішою у порівнянні, з корпорацією «ExxonMobil» – 8 балів. Остання є достатньо відкритою за досліджуваними критеріями. Виняток становить лише відсутність відповіді на запит, який був надісланий авторами на офіційно зазначені на сайтах обох підприємств електронні адреси з проханням надати більш детальну інформацію про фінансові результати діяльності за 2015 рік, а також відсутність фактичних цін продажу продукції.

Рівень транспарентності НАК «Нафтогаз Україна» був нижчим, оскільки, по-перше,

Рис. 2. Найбільш вживані словосполучення в описі політики прозорості корпорації «ExxonMobil»

Джерело: сформовано авторами на підставі аналізу змісту офіційних сайтів досліджуваних компаній

Рис. 3. Найбільш вживані словосполучення в описі політики прозорості НАК «Нафтогаз Україна»

Джерело: сформовано авторами на підставі аналізу змісту офіційних сайтів досліджуваних компаній

відсутня інформація про механізм розробки стратегічних планових показників; по-друге, через не своєчасне донесення змін до цільових аудиторій; по-третє, важко оцінити ефективність діяльності оскільки не розкриваються дані про досягнення цілей, що були поставлені на початку року. Все це свідчить про недостатню прозорість компанії та призводить до зменшення довіри до її діяльності. У свою чергу, недостатній рівень довіри до компанії, яка безпосередньо впливає на забезпечення сталого розвитку національної економіки, спричиняє ризики для реалізації даного типу економічного розвитку в Україні.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. НАК «Нафтогаз Україна» характеризуються недостатньою відкритістю інформації про соціальну та екологічну складову діяльності, особливо у частині задоволення інтересів зовнішніх зацікавлених осіб, що негативно впливає на можливість підприємства забезпечувати сталий розвиток. Практика підвищення прозорості інформації про соціальну та екологічну складову діяльності підприємств активно поширюється як на міжнародному, так і на національному рівнях. При цьому НАК «Нафтогаз Україна» формально декларує високі стандарти прозорості, але результати оцінки контенту сайту компанії не

Таблиця 2

**Індекс прозорості веб-сайтів корпорації
«ЕххонМобіл» та НАК «Нафтогаз Україна»**

№	Показник	ЕххонМобіл	Бали	Нафтогаз	Бали
1	Публікація звіту про фінансовий результат	Опубліковано	1	Опубліковано	1
2	Здійснення заходів у галузі захисту навколишнього середовища	Опубліковано цілі та завдання здійснених заходів, а також фотозвіти	1	Інформація відсутня	0
3	Наповненість пунктів меню за ключовими характеристиками сталого розвитку	Всі пункти мені наповнені (деякі мають підпункти)	1	Деякі пункти мені наповнені і мають підпункти, але є пункти у яких інформація відсутня	0,5
4	Актуальність даних	Доступні дані за більшістю тем станом на 2016 рік	1	Опублікованано інформацію станом на 2016 рік, але у деяких розділах наявні дані станом на 2014 рік	0,5
5	Швидкість відповіді на запити надіслані через веб-сайт	Відповідь на запит автора відсутня протягом 3-х робочих днів	0	Відповідь на запит автора відсутня протягом 3-х робочих днів	0
6	Технічна можливість здійснити контент аналіз веб-сторінок	Можливо	1	Неможливо	0
7	Наявність інформації про фактичні ціни	Відсутня	0	Відсутня	0
8	Присутність у соціальних мережах	LinkedIn, Facebook, Twitter, Youtube	1	Facebook, Twitter, Youtube	1
9	Періодичність публікацій у соціальних мережах	LinkedIn (щодня), Face book (через 3-4 дні), Twitter (2-3 дні), YouTube (переважно щотижня)	1	Face book (щодня), Twitter (2-3 дні), YouTube (раз на місяць)	0,5
10	Наповненість меню «Інвесторам»	Інформація про діяльність, розклади конференцій, звіти	1	Звернення голови правління за 2014 рік	0
	Всього (максимум 10)		8		3,5

Джерело: сформовано авторами на підставі аналізу змісту офіційних сайтів досліджуваних компаній

підтверджують фактичного дотримання задекларованих у документах принципів.

Тому рекомендується для НАК «Нафтогаз Україна» забезпечити доступ зовнішнім користувачам до інформації за такими основними напрямками:

- організаційна структура управління;
- навколишнє середовище;
- якість здійснення господарської діяльності;
- участь в житті спільноти та її розвиток.

У даній роботі наведено спрощений аналіз транспарентності. Основними напрямками подальшого розвитку методики оцінки прозорості критично важливих для забезпечення сталого розвитку підприємств та державних інститутів, на нашу думку, мають стати: розробка комплексної системи оцінок, адекватної сучасним міжнародним стандартам та цілям сталого розвитку; вирішення проблеми порівнянності різногалузевих критеріїв оцінки; створення методик наскрізної оцінки прозорості на мікро- та макрорівнях критично важливих

для забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання та державних інституцій.

Світовий досвід вказує на переваги ведення прозорої діяльності, серед яких: покращання бізнес-процесів, більша можливість залучення інвестиційного капіталу, підвищення мотивації та продуктивності праці персоналу, формування позитивної репутації компанії, доступ до нових ринків, ефективне управління ризиками, вдосконалення екологічного менеджменту тощо [10]. Прямим наслідком підвищення інформаційної прозорості ключових підприємств та державних інститутів стане поступова трансформація їх діяльності (під впливом громадянського суспільства) у напрямку забезпечення сталого розвитку національної економіки. У даному контексті інформаційна прозорість є однією із основних передумов забезпечення ефективного суспільного контролю за трансформаційними процесами спрямованими на практичну реалізацію стратегії сталого соціально-економічного розвитку держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хвесик М. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України / М. Хвесик, І. Бистряков // Економіка України. – 2012. – № 6. – С. 4-12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2012_6_.
2. Sustainable Development /Стаття/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://thesustainableleader.org/sustainable-development/>.
3. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» Схвалено Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
4. Bartlett A. Reflections on Sustainability, Population Growth, and the Environment, published in *The Future of Sustainability* / A. Bartlett. – Springer, Dordrecht, 2011.
5. Rogers Peter. *An Introduction to Sustainable Development* / P. Rogers, K. Jalal, J. Boyd. – London : Earthscan, 2008.
6. Товма Л. Ф. Еколого-економічна складова в концепції сталого розвитку України / Л. Ф. Товма // Бізнес-інформ. – 2012. – № 2. – С. 141-144.
7. Lepikhin V. V. Sustainable Development of Industrial Enterprises Based on Ecologization / Valery V. Lepikhin, Tatyana L. Lepikhina, Svetlana V. Litvinova // *Mediterranean Journal of Social Sciences*, MCSER Publishing, Rome-Italy. – June 2015. – Vol. 6. – No 3. – S. 5.
8. Dvorakova L. Integration of Sustainable Development at Enterprise Level / L. Dvorakova, J. Zborkova // *Procedia Engineering*. – 2014. – No. 69. – P. 686-695.
9. Мельник Л. Ефективне підприємство як квінтесенція сталого розвитку суспільства / Л. Мельник // Матеріали XVIII наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя, 29-30 жовтня 2014 року – Т. : ТНТУ, 2014 – С. 222. – (Секція: Менеджмент у виробництві та соціальній сфері).
10. Issing O. Communication, Transparency, Accountability: Monetary Policy in the Twenty-First Century / O Issing // *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*. – 2005. – № 87 (2, Part 1). – P. 65–83.
11. Horváth R., Vaško D. Central Bank Transparency and Financial Stability: Measurement, Determinants and Effects / Institute of Economic Studies, Charles University, Prague, April 25, 2013. – 37 с.
12. Eijffinger S. Geraats P. How Transparent Are Central Banks? / S. Eijffinger, P. Geraats // *European Journal of Political Economy*. – 2006. – № 22(1). – P. 1–21.
13. Bellver A., Kaufmann D. Towards Transparency: New Approaches and Their Application to Financial Markets / A. Bellver, D. Kaufmann // *The World Bank Research Observer*. – 2001. – № 16(1). – P. 41-57.